ڕۆژنامەی "کوهستان"

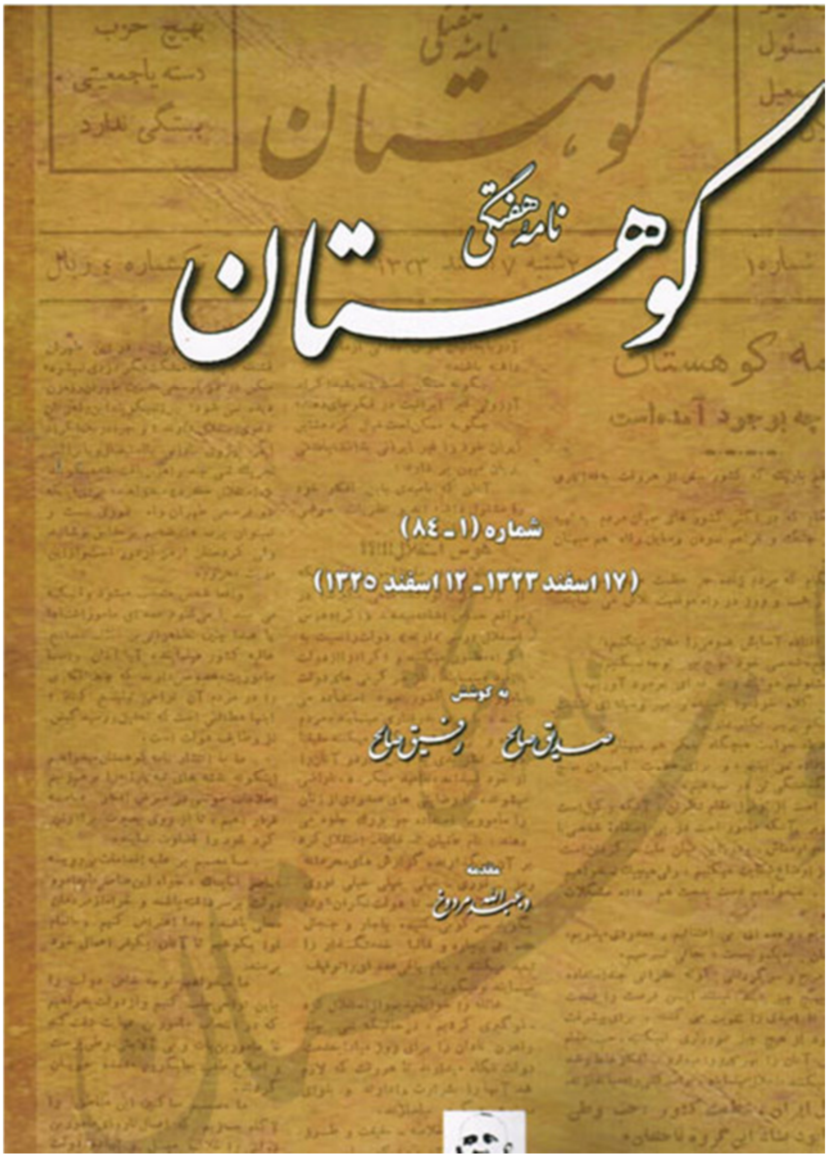

بەشی یەکەم[1]، لە ژمارە ١ ەوە تا ٤٧

نامە هفتگی *"کوهستان"*، شمارە ٨٤ -١ (١٧ اسفند ١٣٢٣ – ١٢ اسفند ١٣٢٥؛ بە کوشش صدیق صالح و رفیق صالح؛ مقدمە د. عبدالله مردوخ؛ بنیاد ژین، سلیمانی ٢٠١٠؛ ٦٧٤ صفحە قطع بزرگ

1 باسی ڕۆژنامەی کوهستان پێشتر لە بەشی ١٧٠ ی ئە زنجیرە وتارەشدا کراوە.

لە بەشی ١٧٠ ی ئەم زنجیرە وتارەدا کورتەیەکم سەبارەت بە ناوەرۆکی ٤٨ ژمارەی ڕۆژنامەی کوهستان نووسی کە ئەودەم واتە لە کاتی نووسینی وتارەکە لەبەر دەستمدا بوون.

بەختەوەرانە لە ساڵی ٢٠١٠ دا هەموو ٨٤ ژمارەی ئەو ڕۆژنامەیە لە بەرگێکدا چاپ کرانەوە، منیش دەرەتانی ئەوەم پەیدا کرد کە پێیاندا بچمەوە و بابەتی سەبارەت بە بۆکانیان تێدا دەست نیشان بکەم. دەست خۆشیی زۆرم هەیە بۆ هەموو ئەوکەسانەی وا گۆڤارەکەیان چاپ کردەوە.

ڕۆژنامەی کوهستان بە سەرنووسەریی دوکتۆر ئیسماعیل ئەردەڵان لە تاران دەردەچوو و لە بنەڕەتدا موافەقەی دەوڵەتی لەسەر بوو بە ئامانجی ئەوەی بەرەیەک لە بەرانبەر بەرەی کۆماریخواز لە مەهاباد و موکریان بکەنەوە و زیهنی ئەوخەڵکانە بەرەو خۆیان ڕابکێشن کە پێیان لەسەر ئێرانی بوون دادەگرت و لەگەڵ سەربەخۆیی و حکوومەتی نەتەوایەتی کورد دا هاودەنگ نەبوون. سەروتاری ژمارەی یەکەم و ڕاگەیاندنی بەرپرسانی ڕۆژنامەکە لە لاپەڕە ٨ ی هەمان ژمارەدا، ئەو هێڵە فیکرییە بە باشی دەردەخات. دیارە ئەوە خواستی دەوڵەت بوو، دەنا دوکتۆر ئەردەڵان خۆی مرۆڤێکی نیشتمانپەروەر بوو و تەنانەت دەگوترێ لە قۆناغی پێشتردا ئەندامی کۆمەڵەی ژێکافیش بووبێت. ڕۆژنامەکەلە شەوەزەنگی ئەو ساڵانەی دوای حوکمی ڕەزاشادا سەرەتا وەک چرایەک خۆی نواند کە پەپوولەی کوردی ئازادە لە هەموو بەشەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بەدەورەوە کۆببوونەوە و لە ئاوێنەی ڕۆژنامەکەدا وەدیهاتنی ئازادی و سەربەستی گەلی کوردیان دەدیت.

بەڵام بە دەرچوونی ڕۆژنامە و گۆڤاری کوردستان لە مەهاباد، ئیتر زوربەی کەسایەتییە نیشتمانپەروەرەکانی کوردی ناوچەی ژێر دەسەڵاتی کۆماری کوردستان لە کوهستان تەریک کەوتنەوە و وەک لە بابەت و هەواڵەکانی دەردەکەوێت، ئیتر ڕۆژنامەکە بە گشتی بە ڕووداوەکانی خۆی گوتەنی "جنوب کردستان" (سەقز و سنە تا کرماشان و ئیلام) ەوە خەریک بوو تا "شمال کردستان" (کە بە حیسابی ئەوان لە بۆکان بەرەو باکوور بێت تا ماکۆ).

ڕۆژنامەی کوهستان لە باری تاکەکەسییەوە بۆمن شوێنێکی تایبەتی هەیە. یەکەم جارێک کە بانگ کرامە ساواک، بەهۆی خوێندنەوەی چەند نوسخە لەو ڕۆژنامەیە بوو، کە لە هاوینی ساڵی ١٣٤٢ (١٩٦٣) دا لە نەمر مەلاهادی ئەفخەم زادەم بە ئەمانەت وەرگرتبوو و جاشەکوردێک ڕاپۆرتی مەسەلەکەی بە ساواکی سەقز ڕاگەیاندبوو.

هەرچۆنێک بێت، لێرەدا هەموو ئەو بابەتانە دەخەمە بەرچاو کە سەبارەت بە بۆکان یا لە لایەن خەڵکی بۆکانەوە بۆ ڕۆژنامەکە نێرراون و لەوێدا چاپ و بڵاو کراونەتەوە گەرچی واهەیە هەندێک بابەتیشم بەرچاو نەکەوتبێت. یەک خاڵ هەیە بیڵێم: لەو ساڵانەدا هەواڵنێر واتە 'خبرنگار' ی ڕۆژنامەکە لە شاری سەقز، نەمر 'محمدامین هوشمند' ی پوورزام بووە. کاکە حەمەدەمین لە لایەن دایکەوە بۆکانییە واتە کوڕی پوورە هاجەرمە، کە کچی حاجی برایمی محەممەدیان بوو و لە سەقز مێردی بە میرزا حەمەڕەسووڵی هوشمەند کردبوو. کاکە حەمەدەمین لەعەینی کاتدا نووسەر و چیرۆکنووس و وتارنووسی کوهستان بوو و گەلێک بابەتی ئەو، چ بەناوی ڕاستەقینەی خۆیەوە و چ لەژێر ناوی "م. بیهوش" ەوە لە وێدا چاپ کراون. من لەو لیستەیەدا کە لە خوارەوە دەیبینن، بابەتەکانی ئەویشم هێناوە.

لەبەر دووورودرێژیی سەرجەمی بابەتەکە، دەیکەم بە دوو بەشەوە. ئەوەی لێرەدا دەکەوێتە بەر چاوی خوێنەر، بەشی یەکەمیەتی کە بابەتەکانی ساڵی یەکەمی ڕۆژنامەکە (١ تا ٤٧) ی گرتۆتە بەر. بەشی دووهەم، سەبارەت بە ژمارەکانی ساڵی دووهەمی ڕۆژنامەکە دەبێت واتە لە ژمارە ٤٨ ەوە تا ٨٤.

یەکەم ژمارەی کوهستان لە ١٣٢٣/١٢/٧ (١٩٤٥/٢/٢٦) و ژمارە ٤٧ ی لە ١٣٢٤/١١/٢٩ (١٩٤٦/٢/١٨) دەرچووە.

ئاماژەکانی من لە خوارەوە بە ژمارەی لاپەڕەی ئەم چاپە تازەیە و ژمارەی زنجیرەی دەرچوونی ڕۆژنامەکەشم لە کۆتایی ڕستەکاندا خستۆتە ناو کەوانەوە بۆ نموونە، ٩٢ (١٢) واتە لاپەڕە ٩٢ی چاپی تازە کە بیچمی کتێبی هەیە و ١٢ یش ژمارەی زنجیرەی دەرچوونی ئەسڵی ڕۆژنامەکەیە:

ژمارەی لاپەڕە	بابەت، (ژمارەی ڕۆژنامەکە)

٥، ١٢، ٢٦، ٣٨و ٤٨ هێرشکردنی خەڵک بۆسەر شەهرەبانی مەهاباد و پەیوەندیدرانی مەسەلەکە بە عەزیزخانی یاسیکەند (کرمانج) ەوە؛ (ژمارە ١ تا ٧)

٤١. وتاری 'سیاسەت' نووسینی احمد ترجانی زادە؛ (ژمارە٦)

٨٧. تێلگەرافی پیرۆزبایی محمد امین ایلخانی زادە بە بۆنەی دەرچوونی ڕۆژنامەکەوە (١١)

٩٢. شیعری 'دڵی دایک' ی ایرج میرزا کە 'هەژار' کردوویەتە کوردی و'صدیق حیدری' هەواڵنێری ڕۆژنامەکە لە مەهاباد، بۆ کوهستانی ناردوە (١٢)

٩٥، ١٠٣، ١١٠، ١١١، ١١٦، ١١٩، ١٢٧، ١٤٣. نامەی پیرۆزبایی ئەم کەسانە بە بۆنەی دەرچوونی ڕۆژنامەکەوە: بایزید ایلخانی زادە، ابوبکر ایلخانی زادە، حسن قزلجی، عزیز عباسی، عمر عباسی، سعید همایون (از بۆکان)، ملا احمد وحیدی، اسماعیل فرخی، ٨ نفر از خانوادە قهرمانی و دهبوکری و عبدالله نیرومند (١٣ تا ١٨)

١٤٥. وتاری عبدالرحمن شرفکندی سەبارەت بە 'ادبیات کردی'، لە بۆکانەوە (١٩)

١٥١. نامەی حسن قزلجی، بوکان (١٩)

١٥٩. نامەی پیرۆزبایی سعید همایون و محمد شکرچی لە بۆکانەوە بە بۆنەی دەرچوونی ڕۆژنامەکە (٢٠)

١٦٢. سێ هەواڵ لە بۆکانەوە: هەرزانیی گەنم لە بۆکان و گرانبوونی لە تەورێز (٢١)

١٦٣. وتاری حسن قزلجی لە بۆکانەوە: 'در اطراف مقالە "تاریخچە نگارش بزبان کردی"' (٢١)

١٦٤. نامەی سێ ژن لە بۆکانەوە داکۆکی کردن لە ڕۆژنامەکەو هێرشکردنە سەر نەیارەکانی(شرافت غفوری، نصرت کریمی و حبیبە رسولی)[2] (٢١)

١٦٥. شیعری کوردی هەژار 'در مدح نامە کوهستان' (٢١)

---

[2] ئەو خانمانە کێن؟ تۆ بڵێی خوێنەرانی بەڕێز نەتوانن زانیارییەکمان بدەنێ؟

١٧٠. هەواڵی درەنگ گەیشتنی ئەو ژمارەیەی کوهستان لە بۆکان و.... (٢٢)

١٧٣. شیعرێکی وەفایی، اسمعیل فرخی بۆی ناردوون (٢٢)

١٨٣. نامەی پیرۆزبایی علی حسنیانی (قازڵیان) بە بۆنەی دەرچوونی ڕۆژنامەکە(٢٣)

٢٠٢. تیلگەرافی 'جناب سید زنبیل' لە پەسندی سەرهەنگ صارمی فەرماندەی تیپی سەقز (٢٦)

٢٠٥. شیعرێکی عەلی بەگی حەیدەری (سالار سەعید) (٢٦)

٢١٤. 'اشکی بر مزار ناکامی' وتارێکی محمدامین هوشمند سەبارەت بە قەبری بابا طاهر همدانی (٢٧)

٢١٤ و ٢١٩ چەند پەندی پێشینیانی کوردی ابوبکر ایلخانی زاده ناردوونی (٢٧ و ٢١٨)

٢٢٠. ح. ق. لە بۆکانەوە (دەبێ حەسەن قزڵجی بێت) شیعرێکی تاهیربەگی جافی بۆ ناردوون (٢٨)

٢٢٣. محمد توفیق[3] لە بۆکانەوە نامەی نووسیو و باسی کەسێکی کردووە کە دەبێ مەئمووری حکوومەت بووبێت (٢٨)

٢٢٥، ٢٣٥، ٢٣٩، ٢٤٢، ٢٥٠، ٢٥٦ هەوڵ و باس وخواس و بەدرۆخستنەوەی سەفەری دووهەمی ڕێبەرانی کورد بۆ باکۆ لە لایەن محمد قازی، عەلی عەلیار، قاسم ئێلخانی زادە، محمدامین ایلخانی زادە وچەندەسی دیکەوە.(٢٩ تا ٣٢)

٢٣٠. محمدامین هوشمند شیعری مصباح (ادب) ی بۆ ناردوون (٢٩)

٢٣٤. وتارێکی محمدامین هوشمند (٣٠)

٢٣٩. هەواڵ سەبارەت بە ووتاردانی سەرتیپ هومایونی لە سەقز، 'هوشمەند' بۆی ناردوون (٣٠)

٢٦١. شیعری [عەباس] 'حەقیقی' مستەفا نەژادی لە مەهابادەوە بۆی ناردوون (٣٣)

٢٦٧. ح. ق. لە بۆکانەوە [دەبێ حەسەن قزڵجی بێت] شیعرێکی مەحوی بۆ ناردوون (٣٤)

٣٠٢. وتاری هوشمەند بۆ ناساندنی سەقز (٣٨)

٣٠٦. تسلیم پادگانهای آذربایجان بە دمکراتها (٣٩)

٣٠٨. موشکیلەی تووتن لە مەهاباد (٣٩)

٣٠٩. پەندی پێشینیان، هوشمەند لە سەقزەوە بۆی ناردوون (٣٩)

٣١٤. سقوط پادگان رضائیە (٤٠)

٣٣٥ و ٤٢٣ و ٥١١ سکاڵای عەلی ئاغای جەوانمەردی لە دەست مەئموورانی دەوڵەت وئازاد بوونی (٤٢ و ٥٣)

٣٤١. وەرگێڕاوی کوردیی هەژار لە شیعرێکی پروین اعتصامی کە خۆی بۆی ناردوون (٤٣)

٣٦٤. هەواڵ: شێخ عبدالرحیم شمس الدینی و ابراهیم ئاغا، ڕەشیدئاغا، حسین ئاغا و سلیمان عەلیار ئەندامیەتی حزبی دیموکراتیان وەرگرتووە (٤٦)

٣٦٦. نوێنەری ڕۆژنامەکە لە سوڵدوز، بۆکان و شنۆ، 'سدیق حەیدەری' یە لە مەهاباد (٤٦)

---

3 محەممەد تەوفیق کێیە؟ نازانم

٣٧٣. شیعرێکی سالار [عەلی بەگی حەیدەری]، لە گۆڤاری گەلاوێژ وەرگیراوە (٤٧)